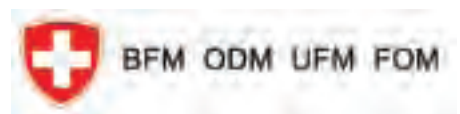

Svizra – UE

**L'extensiun da la Cunvegna
davart la libra circulaziun da
persunas sin ils novs stadis
commembers da l'UE**

Biro d'integraziun DFAE/DFE

**L'extenziun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da
persunas sin ils novs stadis commembers da l'UE**

Ina schanza per l'economia svizra	3
Tge sa mida?	4
La reglamentaziun transitoria	6
La cunvegna cun ils «vegl» pajais commembers da l'UE: bilantscha provisoria	8
Consequenzas per il martgà da lavur.....	8
Segirezza sociala	10
Renconuschientscha dals diploms	10
Consequenzas per l'economia svizra	12
Ils novs stadis commembers da l'UE	16

Editur:
Uffizi federal da migraziun
Quellenweg 15
CH-3003 Berna-Wabern
www.bfm.admin.ch

Biro d'integraziun DFAE/DFE
Chasa federala ost
CH-3003 Berna
www.europa.admin.ch

Concept, redacziun: Zoebeli Communications SA, Berna

Layout, preschentaziun: Oliver Slappnig, Herrenschwanden

Fotografias: Beat Märki, Winterthur (purtrets), divers

Distribuziun:
UFEL, Vendita da publicaziuns federalas, CH-3003 Berna,
www.bbl.admin.ch/bundespublikationen
Da retrair en rumantsch, talian, franzos, tudestg ed englais
Nr. d'empustaziun: 404.010.rg, 404.010.i, 404.010.f, 404.010.d, 404.010.eng

03.05 1000

Ina schanza per l'economia svizra

Il 1. da matg 2004 è otg pajais da l'Europa centrala ed orientala sco era Malta e Cipra daventads commembers da l'Uniun europeica (UE). Actualmain consista l'UE pia da 25 stadis. Avant quindesch onns n'avess nagin pensà che l'Estonia, la Lettonia, la Lituania, la Pologna, la Republica slovacca, la Slovenia, la Republica tscheca e l'Ungaria daventassan in di commembers da l'UE. Questa extensiun da l'UE signifitgescha definitivamain la fin da la divisiun da l'Europa e da la guerra freida.

L'extensiun vers l'ost è in pass decisiv en favur da la pasch, da la stabilitad e da la prosperitad en l'entira Europa. Era per la Svizra, che n'è betg commembra da l'UE, è quai in eveniment impurtant. L'extensiun da las Cunvegnas bilateralas tranter la Svizra e l'UE sin ils diesch novs stadis commembers è era ina schanza per l'economia svizra. Quai vala surtut per l'extensiun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da persunas, entrada en vigur il 1. da zercladur 2002. Grazia a quella survegn l'economia d'export svizra in access privilegià als martgads expansivs da l'Europa orientala e po recrutar a moda pli simpla spezialists e forzas da lavur auxiliaras dals novs stadis da l'UE.

Il cussegl federal prenda dentant era serius las temas ed ils quitads da la populaziun svizra. El procura per in'avertura successiva e controllada dals martgads da lavur. Per quest intent ha la Svizra concludì cun l'UE ina reglamentaziun transitoria che prevesa da limitar fin ils 30 d'avrigl 2011 l'access al martgà da lavur svizzer cun restricziuns sco la prioritad dals indigens, la controlla da las pajas e la contingentaziun. Suenter la scadenza da quest termin ha la Svizra – grazia a la clausula da protecziun – la pussaivladad da reintrodur contingents fin l'onn 2014. Las mesiras accompagnantas introducidas il 1. da matg 2004, duain ultra da quai proteger il martgà da lavur svizzer cunter il dumping social ed il dumping da pajas. L'efficacitad da questas mesiras duai anc vegnir meglierada en vista al schlargiament da la libra circulaziun da persunas sin ils novs stadis da l'UE. L'extensiun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da persunas è suttamessa al referendum facultativ. Sch'il parlament u il pievel refusescha l'extensiun, èsi pussaivel che l'UE annullass la cunvegna. En lez cas vegniss applitgada la «clausula da guillotina», quai vul dir che las sis autras Cunvegnas bilateralas I dal 1999 perdessan medemamain lur vigur.

Tge sa mida?

Il 1. da matg 2004 èn diesch novs pajais daventads commembers da l'UE: l'Estonia, la Lettonia, la Lituania, la Pologna, la Republica slovacca, la Slovenia, la Republica tschecca, l'Ungaria, Malta e Cipra. Grazia a l'extensiuon vers l'ost s'augmenta l'UE per 75 milliuns abitants e 740 000 kilometers quadrat.

Tge consequenzas giuridicas ha l'extensiuon da l'UE per la Svizra?

Las Cunvegnas bilateralas existentas tranter la Svizra e l'UE vegnan extendidas sin ils diesch novs stadis da l'UE. Quai concerna surtut la Convenziun da commerzi liber dal 1972 sco era las Cunvegnas bilateralas I dal 1999. A partir dal 1. da matg valan tut las Cunvegnas bilateralas automaticamain era per ils novs commembers – cun excepziun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da persunas. Per quella ha la Svizra fixà ensemen cun l'UE las adattaziuns necessarias. La cunvegna sco tala n'è betg vegnida modifitgada, ma en in protocol supplementar han ins fixà ina reglamentaziun transitoria speziala concernent ils novs stadis da l'Europa orientala. La libra circulaziun da persunas dals novs stadis da l'UE na vegn betg introducida gia l'onn 2007, mabain pir il 2011.

Tge sa mida per la Svizra cun l'extensiuon da la Cunvegna davart la libra circulaziun da persunas sin ils novs stadis da l'UE?

Per las Svizras ed ils Svizzers vegni ad esser pli simpel da viver e lavurar en ils novs pajais da l'UE. Ils abitants dals novs stadis da l'UE da lur vart profiteschon dals medems avantatgs en Svizra. Questa avertura succeda dentant pir cura che la reglamentaziun transitoria è entrada en vigur resp. cura ch'ils termins transitoris èn scadids.

Ils set secturs da las Cunvegnas bilateralas (pachet I):

- **Libra circulaziun da persunas**
- **Traffic terrestre**
- **Traffic aviatic**
- **Barrieras tecnicas per il commerzi**
- **Perscrutaziun**
- **Acquisiziuns publicas**
- **Commerzi cun products agriculs**

Jürg Saxer, viticultur, Svizra

Jürg Saxer cultivescha dapi il 1974 vignas sin las collinas enturn Neftenbach sper Winterthur. Dapi plirs onns lavuran praticants agriculs da l'Europa orientala sin ses bain che cumpiglia 10 hectaras. Sur in post d'intermediaziun chatta Jürg Saxer lavurantas e lavurants che s'interessan per la viticultura. El porscha als praticants durant quatter mais lavur ed alloschi. Suentar ston els puspè returnar en lur patria.

Tge lavurs surpiglian Voss praticants?

Tranter il matg e l'avust sto la feglia vegnir tagliada ed il terren dovra ina tgira intensiva. L'atun sa participeschan ils praticants a la vendemia.

Danunder vegnan ils lavurants?

Tranter auter da la Pologna e da la Republica tschecha. Enfin ussa hai jau fatg fitg bunas experientschas.

Tge sa mida per Jürg Saxer cun l'extensiun da la Cunvegna bilaterala?

Ils praticants agriculs pon star dapli che quatter mais en Svizra. Uschia na sto il manaschi betg pli introducir adina puspè novas persunas en la lavur. Ils praticants interessads han la pussaivladad da s'acquistar conuschentschas pli approfondadas.

La reglamentaziun transitoria

A partir da cura vala la libra circulaziun da persunas tranter la Svizra ed ils novs stadis da l'UE?

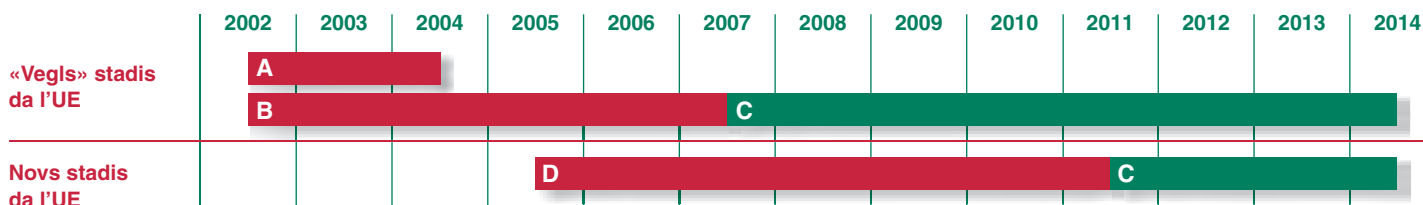
Tuttas duas varts dovran in pau temp per la procedura d'approvaziun dal protocol supplementar a la Cunvegna davart la libra circulaziun da persunas. En Svizra vegn il project suttamess al parlament ed – en cas da referendum – era al pievel. Perquai n'entra la reglamentaziun transitoria betg en vigur avant la mesadad dal 2005. Ils termins transitoris duran en mintga cas fin ils 30 d'avrigl 2011. Pir alura pon las burgaisas ed ils burgais dals novs pajais da l'UE vegnir libramain en Svizra per lavurar u viver qua. Avant questa data restan las restricziuns d'immigraziun en vigur. Quellas valan era per las Svizras ed ils Svizzers che vulan immigrar en ils novs pajais da l'UE. Suenten ch'ils termins transitoris èn spirads, vegn applitgada ina clausula da protecziun speziala fin ils 31 da matg 2014. Sch'il dumber d'immigrants duess esser nunspetgadamain aut, permetta questa clausula a la Svizra da limitar danovamain l'access al martgà da lavur svizzer per las abitantas ed ils abitants da tut ils 25 stadis da l'UE e da reintroducir contingents durant dus onns.

Tge restricziuns existan per ils immigrants dals novs stadis da l'UE?

L'access al martgà da lavur svizzer per burgaisas e burgais dals novs pajais da l'UE vegn limità fin l'onn 2011 cun in'entira retscha da restricziuns, sco la prioritad dals indigens, la controlla da las pajas e la contingentaziun. La prioritad dals indigens oblihescha in emploiader da tshertgar l'emprim in lavurant en Svizra u en ils 15 «vegls» stadis da l'UE avant ch'el astga engaschar in lavurant d'in nov stadi da l'UE. Ultra da quai sto mintga contract da lavur vegnir suttamess a las autoritads cumpetentas, per che quellas possian controllar, schebain las cundiziuns da paga e da lavur usitadas en la regiun èn vegnidas resguardadas. A medem temp resta limità il dumber maximal da las permissiuns annualas per lavurantas e lavurants dals novs stadis da l'UE. Fin a la scadenza dal termin transitori vegnan quests contingents augmentads onn per onn fin a max. 3000 dimorants permanents e 29 000 dimorants temporars. Era furniturs da servetschs transcunfinals en secturs determinads (construcziun, nettegiament d'edifizis, segirezza, orticultura) e persunas cun ina permissiun da dimora da main che quatter mais suttastattan a las restricziuns dal martgà da lavur. Persunas cun in gudogn independent èn pertutgadas da la contingentaziun fin ils 31 da matg 2007.

Tge capita fin che la reglamentaziun transitoria entra en vigur la mesadad dal 2005?

Fin a quest termin vegnan ils burgais e las burgaisas dals novs stadis da l'UE da princip tractads sin il martgà da lavur svizzer sco las burgaisas ed ils burgais da stadis betg commembers da l'UE. Ils novs stadis profiteschon dentant fin alura da contingents separads.

Introducziun da la libra circulaziun da persunas per ils 15 «vegls» stadis da l'UE

A: 2 onns prioritad dals indigens, controlla da las cundiziuns da paga e da lavur (fin ils 31-5-2004)

B: 5 onns contingents (fin ils 31-5-2007)

C: clausula da protecziun speziala per la Svizra en cas d'ina immigraziun nunspetgadamain gronda (fin il 2014)

Introducziun da la libra circulaziun da persunas per ils novs stadis da l'UE (probablmain en la segunda mesadad dal 2005, senza Malta e Cipra)

D: prioritad dals indigens, controlla da las cundiziuns da paga e da lavur e contingents (fin il 2011)

C: clausula da protecziun speziala per la Svizra en cas d'ina immigraziun nunspetgadamain gronda (fin il 2014)

Timea Schindler, tgirunza sin la staziun intensiva, Ungaria. En Svizra dapi il 2002.

In inserat en la gasetta ha intimà l'Ungaraisa Timea Schindler (31 onns) da vegnir a lavurar en Svizra. Il biro d'intermediaziun da plazzas che tschertgava personal da tgira ludava en l'inserat las cundiziuns da lavur en ils spitals svizzers. Il nov cumenzament n'è però betg stà simpel. Malgrà blers onns d'experientscha sin la staziun intensiva ha la tgirunza l'emprim stui cumprovar sias conuschentschas specificas. «Per fortuna han mias novas collegas sustegnì mai dapertut nua ch'ellas pudevan», di Timea Schindler. Oz lavura ella en il spital Tiefenau a Berna.

Permissiun da dimora:

Permissiun L (dimora curta)

Tge apprezzais Vus en Svizra?

En ils spitals ungarais èsi savens difficil da procurar il material medicinal. En Svizra è quai bler pli simpel.

Tge manca a Vus en Svizra?

Mia famiglia. E cun la birocrazia hai jau in pau bregias.

Tge plans avais Vus per l'avegnir?

Jau sper che mes um chattia ina piazza en Svizra e possia era vegnir qua.

Tge sa mida per Timea Schindler cun l'extensiun da la Cunvegna bilaterala?

Diploms e certificats equivalents vegnan reconuschids entaifer ils pajais da l'UE e la Svizra. Ses um po era vegnir en Svizra. Ils spitals e las chasas per attempads en Svizra pon recrutar il personal mancant era en ils novs pajais commembers da l'UE.

La cunvegna cun ils «vegls» pajais commembers da l'UE: bilantscha provisoria

Tge experientschas ha la Svizra fatg fin oz cun l'introducziun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas cun ils «vegls» pajais commembers da l'UE?

Sin plaun administrativ èn las autoritads federalas, chantunalas e communalas s'adattadas senza gronds problems. Sco quai ch'igl era da spetgar, è la dumonda da permissiuns da lavur e da dimora da burgaisas e burgais dals 15 pajais commembers da l'UE stada relativamain auta. Fin il 2007 vegnan concedidas mintg'onn maximalmain 15 000 novas permissiuns da dimora permanenta a burgais dals «vegls» stadis commembers da l'UE. L'emprim onn suenter l'entrada en vigur da la cunvegna (2002/2003) era quest contingent gia exaurì suenter diesch mais, il segund onn suenter indesch mais. L'arriv successiv da la famiglia na suttastat betg a questa restricziun. Tut autra è la situaziun tar ils dimorants da curta durada: ils contingents da 115 000 permissiuns ad onn èn vegnids exaurids mo a mitad.

La gronda dumonda da permissiuns da lavur e da dimora durant l'emprim onn è d'attribuir a divers motifs:

- Numerus cunfinaris – surtut da la Germania – han transformà lur permissiun da cunfinari en ina permissiun da dimora.
- Surtut interpresas pitschnas e mesaunas, che na pudevan pli baud betg employar personas cun dimora annuala, han profità da la chaschun d'engaschar personal cun qualificaziuns mesaunas e bassas.

Las permissiuns da dimora èn vegnidas accordadas en emprima lingia a burgaisas e burgais dals pajais vischins da la Svizra (oravant tut da la Germania) e dal Portugal. Passa la mesadad dals dimorants permanents che exerciteschan dapi il 1. da zercladur 2002 in'activitad da gudogn en Svizra lavuran en il sector dals servetschs, 43 pertschient en l'industria e l'artisanat e trais pertschient en l'agricultura. Mo mintga tschientavel lavura sin sazez.

Tge signifitgescha la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas per la politica da migraziun da la Confederaziun?

L'integrasiun da la populaziun estra cumenza gia cun l'admissiun sin il martgà da lavur. En quest senn duain las forzas da lavur estras vegnir recrutadas en emprima lingia dals pajais da l'UE e da l'Associaziun europeica da commerzi liber (AECL). L'admissiun da burgaisas e burgais da stadis betg commembers da l'UE e da l'AECL è limitada a personas cun ina buna qualificaziun professiunala ed a lur famiglias.

Il dumber da novas permissiuns da dimora concedidas a burgais da stadis betg commembers da l'UE u da l'AECL è sa reducì cleramain dapi l'entrada en vigur da las Cunvegns bilaterals.

Consequenzas per il martgà da lavur

Periclitescha la concurrenza da lavurants esters cun pajas bassas ussa ils lavurants svizzers?

Tgi che lavura en Svizra è da princip suttamess a las cundiziuns da paja e da lavur svizzas. Per proteger meglier ils lavurants dal dumping social e dal dumping da pajas èn vegnidas introducidas il 1. da zercladur 2004 sin il martgà da lavur svizzer mesiras accompagnantas a la libra circulaziun da personas.

Questas mesiras sa basan sin trais puncts:

1. Ils lavurants che vegnan tramess en Svizra d'in employader ester per prestar là in servetsch èn suttamess a l'uschenumnada lescha davart ils lavurants detaschads, che prevesa cundiziuns da lavur e da paja minimalas tenor las prescripziuns correspundentas svizzas.
2. En cas da nunrespect repetì da las cundiziuns da paja e da lavur pon las pajas minimalas e las disposiziuns davart il temp da lavur vegnir decleradas pli facilmain sco generalmain liantas, sch'ellas èn fixadas en contracts collectifs da lavur. Ultra da quai pon vegnir prescrits contracts normals da lavur cun pajas minimalas.
3. Cumissiuns tripartidas dals chantuns e da la Confederaziun, che sa cumponan da represchentants dad autoritads, employaders e sindicats, surveglian il martgà da lavur e pon proponer sancziuns.

En vista a l'extensiu da la libra circulaziun da personas sin ils novs stadis osteuropeics da l'UE èn vegnidas elavuradas, en collavuraziun cun ils partenaris socials, propostas complementaras per meglierar l'efficacitad da las mesiras accompagnantas. Igl è surtut previs d'engaschar inspecturs per la controlla da las cundiziuns da lavur, d'applitgar pli strictamain la lescha davart ils lavurants detaschads sco era da rinforzar las sancziuns en cas d'abus.

Rinforza l'extensiu da la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas la concurrenza sin il martgà da lavur svizzer?

La libra circulaziun da personas po rinforzar la concurrenza sin il martgà da lavur, ma era meglierar la cumpetitivitad internaziunala da l'economia svizra, quai che ha puspè effects positivs sin il martgà da lavur. La concurrenza na dastga e na duai dentant betg sa sviluppar en il senn d'in dumping da pajas. Las mesiras accompagnantas protegian mintga lavurant. L'extensiu da la cunvegna permetta ultra da quai als lavurants svizzers da metter a l'emprova lur cumpetitivitad en ils novs stadis commembers da l'UE.

L'Uniun europeica daventa adina pli diversifitgada. Il 1. da matg 2004 èn diesch novs stadis da l'Europa centrala, orientala e meridiunala daventads commembers da l'UE: l'Estonia, la Lettonia, la Lituania, la Pologna, la Republica tschecha, la Republica slovacca, l'Ungaria, la Slovenia, Malta e Cipra. Candidats per in'adesiun èn actualmain la Bulgaria, la Rumenia, la Croazia e la Turchia.

Segirezza sociala

Tge signifitgescha l'extensiun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas per las assicuranzas socialas svizas?

La Cunvegna davart la libra circulaziun da personas reglescha era la coordinaziun dals systems d'assicuranzas socialas tranter la Svizra ed ils stadis da l'UE. A media vista vegn questa coordinaziun per gronda part era extendida sin ils novs stadis commembers da l'UE.

Mintga pajais mantegna ses agen sistem d'assicuranzas socialas. Tras la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas vegnan ils differents systems dentant armonisads uschia ch'il lavurant, che surpiglia ina nova activitad da gudogn en in auter stadi, na perda betg ils dretgs a prestaziuns. Mintga stadi è obligà da respectar tscherts princips:

- Ils indigens ed ils esters vegnan tractads a moda eguala.
- Las periodas d'assicuranza vegnan, suenter la scadenza dals termins transitoris, en princip reconuschidas vicendaivlamain.

Provochescha l'extensiun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas in abus dal sistem social svizzer?

La Svizra e l'UE han erigì differentas barrieras per impedir il turissem social abusiv:

- La libra circulaziun da personas n'è betg applitgabra per personas dischoccupadas.
- Burgaisas e burgais dals stadis da l'UE dastgan star mo fin a maximalmain sis mais en Svizra per tschertgar ina plazza da lavur.
- Prestaziuns da l'assicuranza cunter la dischoccupaziun survegnan mo quels che han pajà contribuziuns a quest'assicuranza durant almain dudesch mais.

Maina l'extensiun da la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas ad ina immigraziun da massa en Svizra?

Na. Las reglamentaziuns transitorias en vigur fin il 2011 permettian in'avertura successiva e controllada dals martgads da lavur. Fin il 2014 èsi ultra da quai pussaivel da reintrodur contingent en cas d'ina immigraziun excessiva (clausula da protecziun).

Sin fundament da las experientschas fatgas fin uss sco era da las prognosas scientificas n'èsi betg da supponer ch'i dettia gronds moviments migratoris. Las extensiuns precedentas da l'UE n'han era betg provocà migraziuns massivas da pajais cun salaris bass en pajais cun salaris pli auts. En connex cun l'extensiun vers l'ost quinta l'UE per ils emprims tschintg onns cun in potenzial da migraziun da mo in pertschient da la populaziun activa da tut ils novs stadis commembers. Tenor las stimaziuns da l'UE vegn l'immigraziun per gronda part absorbada da la Germania e da l'Austria.

Renconuschientscha dals diploms

Vala la reconuschientscha vicendaivla dals diploms professiunals era per ils novs stadis commembers da l'UE?

A l'intern da l'UE vegnan ils diploms professiunals dals divers pajais partenaris en princip reconuschids, sch'els correspundan a tscherts standards minimalis. Cun la Cunvegna davart la libra circulaziun da personas participescha la Svizra a quest sistem. Quel pertutga era ils novs stadis commembers da l'UE, suenter che l'extensiun da la cunvegna è entrada en vigur.

La reconuschientscha vala dentant mo per professiuns, per las qualas è previs in diplom uffizial. Ultra da quai ston las furmaziuns en ils divers pajais esser equivalentas.

In pèr paucas professiuns, per exempel en ils secturs da la medischna e da l'architettura, vegnan reconuschidas quasi automaticamain, perquai che las pretendiuns qualitativas minimalas èn già pli baud vegnidas armonisadas sin nivel da l'UE. En ils auters cas ha il stadi d'accoglientscha il dretg da cumparegliar la furmaziun e l'experientscha professiunala cun sias atgnas pretendiuns. Sut tschertas circumstanzas po el refusar ina reconuschientscha e pretender mesiras supplementaras.

Anna Blonska, studenta, Republica slovacca. En Svizra dapi il 2003.

Il studi dad Anna Blonska è plitost nunconvenzional: ella na s'approfundescha betg en cudeschs, mabain en tailas. Ella tshertga motivs zuppads e sbagls da taisser, nettegia las fibras e tracta quellas cun substanzas chemicas. La Slovaca fa ina scolaziun da quatter onns sco restauratura da textilas tar la Fundaziun Abegg a Riggisberg sper Berna. Studentas e students da l'entira Europa emprendan qua l'art da restaurar e conservar tailas, che appartegnan per gronda part a museums u a collecziunaders. Questa furmaziun vegn cumpletta da curs a la scol'auta professiunala da Berna. Anna Blonska aveva tshertgà senza success ina pussaivladad da far ina scolaziun analoga en la Republica slovacca. Suentar il studi a la scol'auta d'art applitgà a Bratislava han collegas da lavur cusseglià ad ella d'ir en Svizra per cuntinuar ses studis.

Permissiun da dimora:

Permissiun B

Tge apprezzais Vus en Svizra?

Las cleras structures da la furmaziun, la servetschavladad da mes magisters e collegas e surtut natiralmain il stipendi che jau survegn da la fundaziun.

Tge manca a Vus en Svizra?

Mia famiglia.

Tge plans avais Vus per l'avegnir?

Suentar la scolaziun da restauratura da textilas less jau ma far independenta.

Tge sa mida per Anna Blonska cun l'estensiun da la Cunvegna bilaterala?

Il diplom professiunala acquistà en Svizra vegn era renconuschì en la Republica slovacca. Ella po exercitar sia professiun tant en Svizra sco era en la Republica slovacca.

Consequenzas per l'economia svizra

Regiuns economicas dinamicas

Il pajais da l'Europa centrala ed orientala fan part da las regiuns economicas las pli dinamicas dal mund. Tranter il 1993 ed il 2002 muntava la creschientscha annuala dal product naziunal brut real da quests stadis en media a 4,5 pertschient. Quai è il dubel da quel da l'UE e trais giadas quel da la Svizra.

Il grad da bainstanza dals novs stadis commembers da l'UE è en media relativamain bass en cumparegliaziun cun quel dals vegls stadis da l'UE, ma intginas regiuns han gia cuntanschì il nivel da prosperità dals pajais da l'Europa dal vest. Prag per exempel ha superà Turin concernent il gudogn per abitant. E la chapitala slovacca Bratislava ha ina capacitad d'acquist pli gronda che la metropola tudestga Berlin.

Il volumen dal commerzi cun l'exteriur s'augmenta

La creschientscha economica è vegnida accompagnada d'in ferm augment dal volumen dal commerzi cun l'exteriur. Il exports svizzers en questa regiun represchantan mo trais pertschient dal volumen d'export svizzer, ma durant il decenni passà èn els s'augmentads en media per diesch pertschient ad onn. La Svizra ha adina cuntanschì in surpli commercial: l'onn 2003 muntava quel a var 1,3 milliardas francs. Quai ha gì effects positifs sin las plazzas da lavur, il gudogn e las entradas da taglia en Svizra.

Tge impurtanza ha l'extensiun da l'UE per l'economia svizra?

Dapi il 1. da matg 2004 è il martgà intern da l'UE creschì per passa 75 milliuns consumers potenzials. Il partenari commercial principal da la Svizra ha pia dapli pais e po quintar cun ina creschientscha economica pli gronda. Quai dat era impuls economic positivs a la Svizra.

Grazia a l'extensiun da las Cunvegnas bilaterals tranter la Svizra e l'UE ha l'economia svizra in access privilegià als novs pajais da l'UE e cun quai als martgads expansivs da l'Europa centrala ed orientala. A medem temp ha ella la pussaivladad da recrutar forzas da lavur en questa regiun.

Tgenins èn ils pli gronds avantatgs da l'extensiun da las Cunvegnas bilaterals per l'economia svizra?

■ Access facilità als martgads da lavur da l'Europa orientala

La libra circulaziun da persunas facilitescha d'ina vart il detaschament da lavurants svizzers en ils pajais da l'Europa centrala ed orientala. Da l'autra vart meglierescha ella la pussaivladad da recrutar forzas da lavur en questa regiun – oravant tut spezialists bain qualifitgads. La populaziun dals pajais da l'Europa centrala ed orientala dispona d'in nivel da furnaziun relativamain aut. Il sectur da l'economia svizra, sco il turissem, l'hotellaria e la restauraziun, l'agricultura e la sanitad publica, speran però era che l'avertura als porschia avantatgs per la recrutaziun da persunal main qualifitgà.

■ Eliminaziun da barrieras tecnicas per il commerzi

Cun la simplificaziun da las reglas per l'admissiun da products na dovri betg pli controllas dublas, quai che permetta da realisar respargns considerabels en il traffic da rauba. Il products èn pli bunmartgads e pli spert disponibels sin il martgà.

■ En connex cun las publicaziuns uffizialas suttastattan ils offerents svizzers a las medemas cundiziuns sco lur concurrents europeics

Pertutgads èn surtut secturs sco las infrastructures communalas da provediment, d'allontanament dal rument e da transport. En ils pajais da l'Europa centrala ed orientala datti in grond basegn da recuperaziun en quest sectur. Per cumpensar quest retard vegn l'UE a garantir sustegn finanziàl.

Andrea Gyeresy, International Training Manager, Ungaria. En Svizra dapi il 2001.

Andrea Gyeresy lavorava a Budapest per Johnson & Johnson, cur che «headhunters» han scuvert ella. Novartis ha fatg vegnir l'Ungaraisa a Basilea. In studi da medischina terminà, in diplom MBA e l'experientscha internaziunala l'han avert las portas dal concern grond. La dunna da 36 onns aveva gia adina siemià d'avair ina piazza fixa a l'exteriur. Ed il sector farmaceutic interessava ella. Sco International Training Manager viagescha ella en l'entir mund. E perfin la fin d'emna prenda Andrea Gyeresy regularmain l'aviun per visitar ses partenari a Londra u sia famiglia a Budapest. Avant che vegnir en Svizra na saveva ella praticamain nagut da la vita en noss pajais, declera l'Ungaraisa en in englais perfetg. Ushè spert sco pussaivel vul ella era pudair discurrer currentamain tudestg. Perquai profitescha ella da mintga minuta libra per emprender questa lingua.

Permissiun da dimora:

Permissiun B

Tge apprezzais Vus en Svizra?

L'excellenta infrastruttura e naturalmain la cuntrada.

Tge manca a Vus en Svizra?

Uras d'avertura prolungadas da las stizuns. Cur che jau bandun mes biro, è la gronda part da las stizuns serradas. Jau hai l'emprim stui m'endisar al ritmus da vita en Svizra.

Tge plans avais Vus per l'avegnir?

Pendular tranter Budapest, Londra e Basilea n'è segir betg ina schliaziun a lung termin. Ma jau na sai betg anc nua che jau vegn a ma chasar.

Tge sa mida per Andrea Gyeresy cun l'estensiun da la Cunvegna bilaterala?

Il dretg a prestaziuns socialas acquistà en Svizra è applitgabel tant en ils pajais da l'UE sco en Svizra. Segiurns a l'intern da l'UE ed en Svizra èn colliads cun pli paucas formalitads.

Augmenta l'extensiun da las Cunvegnas bilaterals il squitsch da concurrenza sin l'economia svizra?

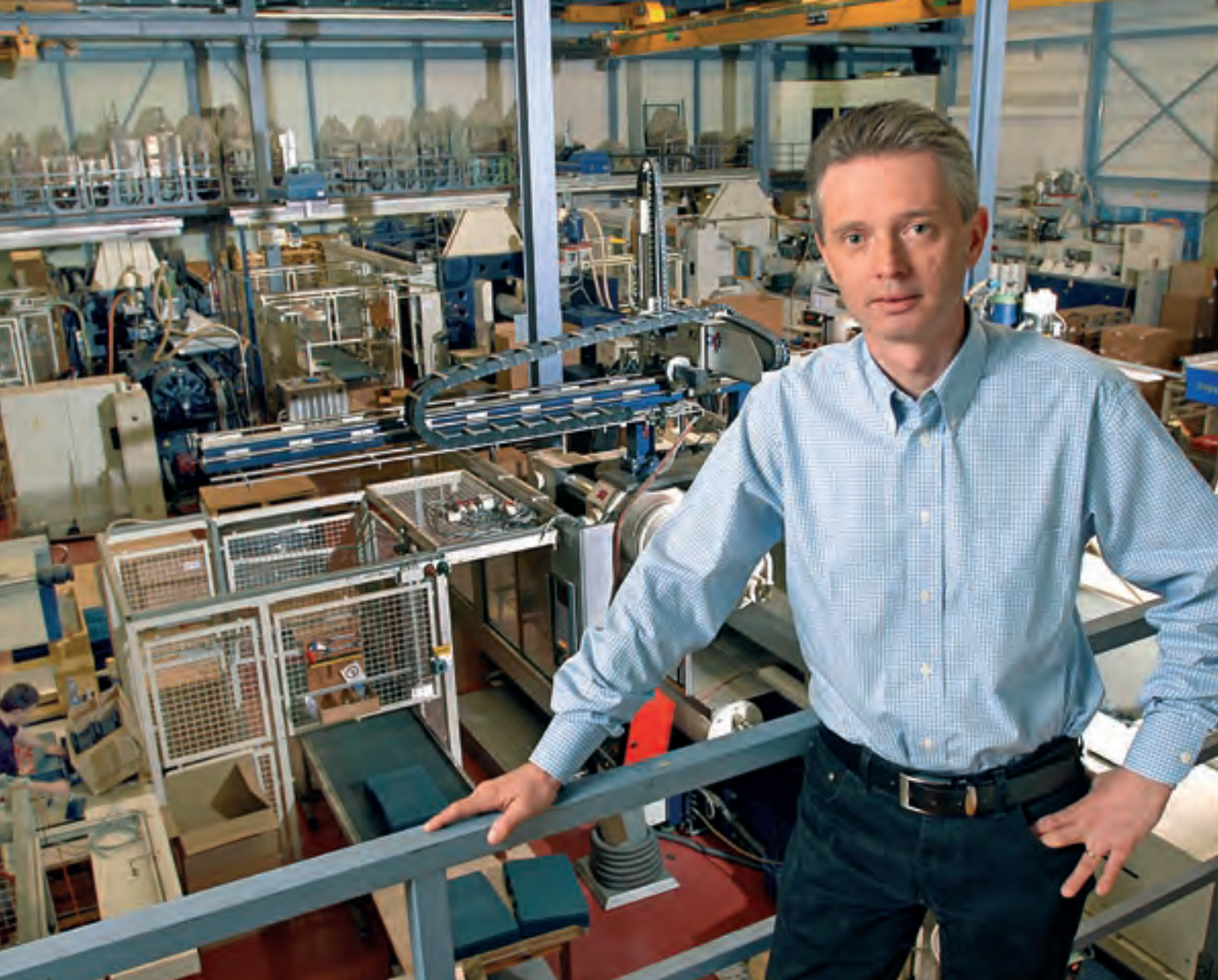
La liberalisaziun da l'access als martgads da lavur è reciproca. Tscherts secturs da l'economia interna svizra èn perquai exposts pli ferm a la concurrenza. Cunquai ch'ils pretschs sa sbassan qua tras tendenzialmain, porta quai avantatgs per ils consuments.

Pertge profitescha l'industria d'export svizra da l'extensiun da las Cunvegnas bilaterals sin ils pajais da l'Europa centrala ed orientala?

L'adesiun a l'UE vegn ad augmentar supplementarmain las schanzas da creschientscha e qua tras la dumonda dals pajais da l'Europa centrala ed orientala. Tranter il 2004 ed il 2006 survegnan ils novs stadis commembers da l'UE in sustegn finanziel da 33 milliardas francs. En quests stadis datti ultra da quai in grond basegn da recuperaziun concernent il svilup d'infrastructuras – tranter auter en il sectur da las infrastructuras communalas da provediment, d'allontanament dal rument e da transport. Grazia a l'extensiun da las Cunvegnas bilaterals ha la Svizra in access privilegià a quests martgads expansivs.

Tge muntada han ils pajais da l'Europa centrala ed orientala per la Svizra sco lieus d'investiziun?

Gia oz han quests pajais ina quota considerabla a las investiziuns directas da la Svizra (cf. p. 16ss.). Cun l'adesiun a l'UE vegnan ils pajais da l'Europa centrala ed orientala anc pli interessants sco lieus d'investiziun. La surpigliada dal dretg da l'UE meglierescha la segirezza giuridica e garantescha l'egualitad da las schanzas per ils investiders svizzers. Pertge che las reglas da l'UE (impurtantas per exempel en ils secturs da la concurrenza e dal cumbat cunter la corrupziun) vegnan survegliadas sin nivel supranaziunal e pon vegnir imponidas dal Tribunal da la Communitad europeica.

Jan Dobry, CEO Plaston SA, Svizra

L'umidificatur renda nossa vita in pau pli confortabla. E concernent apparats confortabels per il tegnaichasa han surtut ils abitants dals stadis da l'Europa orientala grond basegn da recuperaziun. I n'è pia betg da smirvegliar ch'ils umidificators da la Plaston SA en la Val dal Rain conquistan ils martgads da l'Europa orientala. Suenter mo trais onns represchenta quest martgà, avert pir dacurt, già 15 pertschient da la svieuta totala. «A l'exteriur profitescha la Plaston da martgads da vendita ch'èn già daditg saturads en l'Europa dal vest», di il CEO Jan Dobry. L'interpresa furnescha tocs da materia sintetica a concerns gronds sco Bosch, Hilti, Black & Decker u Metabo. Suenter avair dumandà la Bosch da sa stabilir damanaivel da l'agen center da produziun, ha la Plaston avert il 1996 ina fabrica a Sluknov en la Republica tschecha. Oz produceschan 170 collavurators mintg'onn 200 000 umidificators e purificators da l'aria.

Las sedias da la Plaston SA

La grupp cumpiglia in center da produziun en Svizra, in en la Republica tschecha e mintgamai in center da vendita e da logistica en ils Stadis Unids ed en China.

Svieuta

L'onn 2003 ha la firma cuntanschi ina svieuta da 72 milliuns francs.

Valischas da materia sintetica ed umidificators

La Plaston sviluppa, producescha e venda en l'entira Europa valischas per l'industria d'apparats electrici, elements da chaschas e tocs da montascha sco era apparats cumplets. Ultra da quai sviluppa, producescha e venda ella en l'entir mund umidificators e purificators da l'aria.

Tge sa mida per la Plaston SA cun l'extensiun da la Cunvegna bilaterala?

Per la produziun en la Republica tschecha na datti naginas midadas.

Grazia a l'extensiun vegni dentant pli simpel d'engaschar en Svizra persunas provegnintas dals stadis da l'Europa orientala u da las scolar «on the job» en noss pajais. Fin ussa eri fitg difficil d'employiar novas forzas da lavur da l'Europa orientala. «L'industria stueva recurrer a dimorants temporars, che n'avevan savens betg las qualificaziuns necessarias», agiunta Jan Dobry.

Ils novs stadis commembers da l'UE

Senza indicaziun cuntraria
sa basan las cifras sin l'onn 2003.

Cipra

(mo la part greca)

Chapitala: Nicosia (dividida)

Surfatscha: 9251 km² (l'entira Cipra)

Datas economicas principals

PNB per abitant: 9214 euro (2001)

Quota da dischoccupaziun: 3,2% (2002)

Imports svizzers: 2,4 miu. CHF

Exports svizzers: 81 miu. CHF

Products da commerzi principals (2002)

Export: products farmaceutics 28,4%

Import: products agriculs 47%

Pajais e populaziun (2002)

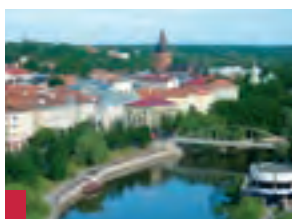
Populaziun: 761 000 abitants

Linguas naziunalas: grec (sid), tirc (nord)

Religiuns: 95% ortodoxs, 1,5% catolics

Svizras/Svizzers a Cipra: 425

Cipriotas/Cipriots en Svizra: 86

Estonia

Chapitala: Tallinn

Surfatscha: 45 000 km²

Datas economicas principals

PNB per abitant: 3673 euro

Quota da dischoccupaziun: 10%

Imports svizzers: 33 miu. CHF

Exports svizzers: 43 miu. CHF

Investiziuns svizras directas: 37 miu. CHF (2002)

Products da commerzi principals

Export: maschinas 55%

Import: products agriculs 38%

Pajais e populaziun (2002)

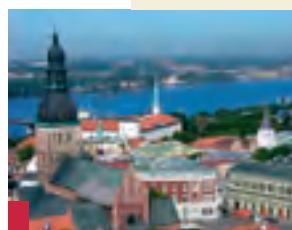
Populaziun: 1,4 miu. abitants (68% Estons, 26% Russ, 2% Ucranaiss, Bielorusss, Finlandais)

Linguas naziunalas: eston (lingua uffiziala), russ, englais

Religiuns: luteran, eston-ortodox

Svizras/Svizzers en Estonia: 26

Estonas/Estons en Svizra: 139

Lettonia

Chapitala: Riga

Surfatscha: 65 000 km²

Datas economicas principals

PNB per abitant: 2960 euro

Quota da dischoccupaziun: 7,9%

Imports svizzers: 11 miu. CHF (2002)

Exports svizzers: 101 miu. CHF (2002)

Investiziuns svizras directas: naginas indicaziuns uffizialas

Products da commerzi principals (2002)

Export: products farmaceutics 49%

Import: textilias 45%

Pajais e populaziun (2002)

Populaziun: 2,4 miu. abitants (58% Lettons, 29% Russ, Bielorusss, Ucranaiss, Polaccs, Lituans)

Linguas naziunalas: letton (lingua uffiziala), russ fitg derasà

Religiuns: luteran, catolic-roman, russ-ortodox

Svizras/Svizzers en Lettonia: 18

Lettonas/Lettons en Svizra: 550

Lituania

Chapitala: Vilnius

Surfatscha: 65 000 km²

Datas economicas principalas

PNB per abitant: 2866 euro

Quota da dischoccupaziun: 11,3% (2002)

Imports svizzers: 25 miu. CHF (2002)

Exports svizzers: 75 miu. CHF (2002)

Investiziuns svizras directas: naginas indicaziuns uffizialas

Products da commerzi principals (2002)

Export: vehichels, aviuns 31%

Import: mobiglias, rauba da letg 24%

Pajais e populaziun (2002)

Populaziun: 3,5 miu. abitants (83% Lituans, 7% Polacs, 6% Russ)

Lingua naziunala: lituan

Religiuns: 79% catolics, 4% russ-ortodoxs, minoritads protestantas e muslimas

Svizras/Svizzers en Lituania: 19

Lituanas/Lituans en Svizra: 374

Malta

Chapitala: Valletta

Surfatscha: 316 km² (Malta, Gozo e Comino)

Datas economicas principalas

PNB per abitant: 7044 euro (2001)

Quota da dischoccupaziun: 5,6%

Imports svizzers: 5 miu. CHF

Exports svizzers: 77 miu. CHF

Products da commerzi principals (2002)

Export: metals prezius, bischutaria, munaidas 31,8%

Import: maschinas 24,5%

Pajais e populaziun (2002)

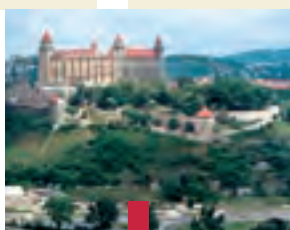
Populaziun: 400 000 abitants

Lingua naziunala: maltais, englais (2. lingua uffiziala)

Religiun: 96% da la populaziun è catolica, minoritads protestantas

Svizras/Svizzers a Malta: 136

Maltaisas/Maltais en Svizra: 80

Pologna

Chapitala: Varsovia

Surfatscha: 312 700 km²

Datas economicas principalas

PNB per abitant: 4085 euro

Quota da dischoccupaziun: 19%

Imports svizzers: 505 miu. CHF

Exports svizzers: 1123 miu. CHF

Investiziuns svizras directas: 2296 miu. CHF (2002)

Products da commerzi principals

Export: products farmaceutics 34%

Import: maschinas 25%

Pajais e populaziun (2002)

Populaziun: 38,6 miu. abitants (pitschnas minoritads tudestgas, lituanas, bielorusas ed ucranaisas)

Lingua naziunala: polac

Religiuns: 90% catolics, ultra da quai polac-ortodoxs, protestants

Svizras/Svizzers en Pologna: 516

Polacas/Polacs en Svizra: 4685

Republica slovacca

Chapitala: Bratislava

Surfatscha: 49 000 km²

Datas economicas principalas

PNB per abitant: 4417 euro

Quota da dischoccupaziun: 17,6%

Imports svizzers: 307 miu. CHF

Exports svizzers: 283 miu. CHF

Investiziuns svizras directas: 180 miu. CHF (2002)

Products da commerzi principals

Export: products farmaceutics 30%

Import: vehichels, aviuns 61%

Pajais e populaziun (2002)

Populaziun: 5,4 miu. abitants (86% Slovacs, 10% Ungarais e var 2% Roma)

Lingua naziunala: slovac

Religiun: 69% catolic-romans, 9% protestants, 4% grec-catolics

Svizras/Svizzers en la Republica slovacca: 192

Slovacas/Slovacs en Svizra: 2563

Republica tscheca

Chapitala: Prag

Surfatscha: 78 900 km²

Datas economicas principalas

PNB per abitant: 6329 euro

Quota da dischoccupaziun: 7,5%

Imports svizzers: 883 miu. CHF

Exports svizzers: 1032 miu. CHF

Investiziuns svizras directas: naginas indicaziuns uffizialas

Products da commerzi principalas

Export: maschinas 30%

Import: maschinas 40%

Pajais e populaziun (2002)

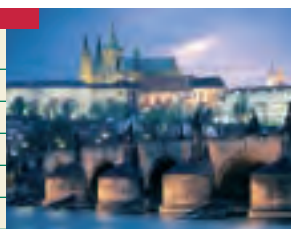
Populaziun: 10,3 miu. abitants (94% Tschecs, 3% Slovacs, Polacs, Tudestgs, Roma ed Ungarais)

Lingua naziunala: tschec

Religiun: 27% catolic-romans, 59% senza confessiun

Svizras/Svizzers en la Republica tscheca: 934

Tschecas/Tschecs en Svizra: 3713

Slovenia

Chapitala: Ljubljana

Surfatscha: 20 300 km²

Datas economicas principalas

PNB per abitant: 10 751 euro

Quota da dischoccupaziun: 6,3%

Imports svizzers: 173 miu. CHF

Exports svizzers: 293 miu. CHF

Investiziuns svizras directas: naginas indicaziuns uffizialas

Products da commerzi principalas

Export: maschinas 25%

Import: vehichels, aviuns 24%

Pajais e populaziun (2002)

Populaziun: 2 miu. abitants (84% Slovencs, minoritads: Serbs, Croats, Bosniacs, Ungarais, Albanais e.a.)

Lingua naziunala: sloven

Religiun: 58% catolics, 4% ortodoxs, 3% muslims

Svizras/Svizzers en Slovenia: 238

Slovenas/Slovens en Svizra: 2489

Ungaria

Chapitala: Budapest

Surfatscha: 93 000 km²

Datas economicas principalas (2002)

PNB per abitant: 4961 euro

Quota da dischoccupaziun: 5,8%

Imports svizzers: 644 miu. CHF

Exports svizzers: 716 miu. CHF

Investiziuns svizras directas: 1216 miu. CHF (2001)

Products da commerzi principalas (2002)

Export: maschinas 28%

Import: maschinas 32%

Pajais e populaziun (2002)

Populaziun: 10,2 miu. abitants (97% Ungarais, Roma, ultra da quai 13 minoritads registradas uffizialmain)

Lingua naziunala: ungarais

Religiuns: 65% catolic-romans, 20% refurmads, 4% luterans, 3% ortodoxs

Svizras/Svizzers en Ungaria: 1503

Ungaraisas/Ungarais en Svizra: 3709

Funtaunas da las preschentaziuns dals pajais:

Fotografias: DG Presse et Communication Médiathèque, Commission Européenne

Text: Cuminanzas europeicas, 1995-2004; Secretariat da stadi per l'economia, seco; Der Fischer Weltatmanach 2004.

